

A SZLOVÁKOK ÁLTAL LAKOTT VÁLASZTÓKERÜLETEK KÉPVISELŐVÁLASZTÁSAINAK STATISZTIKAI VIZSGÁLATA 1887–1901

Pap József

(Eszterházy Károly Főiskola, Eger)

Tanulmányunkat a Bólyai János Kutatói Ösztöndíjprogram keretében készülő adatbázis elemzése alapján készítettük. Adatbázisunk az 1887 és 1918 között megválasztott országgyűlési képviselőkre vonatkozó információkat gyűjti össze.

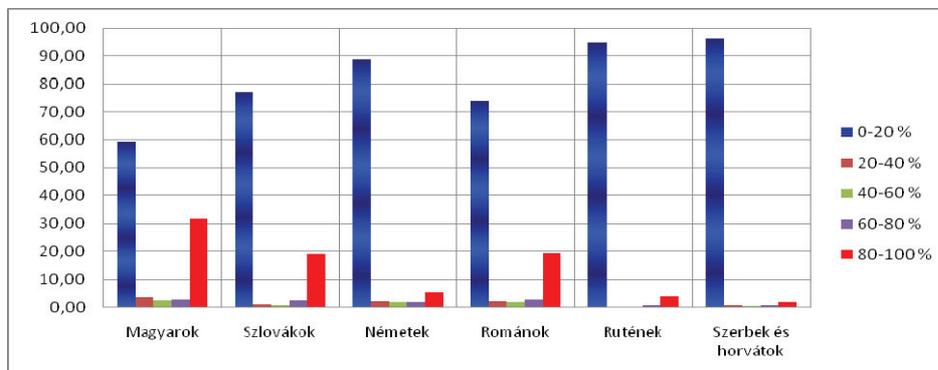
A vonatkozó adatok rögzítése előtt kidolgoztunk egy olyan kódrendszert, mely alkalmas a képviselőkre vonatkozó szöveges információk rögzítésére oly módon, hogy a kapott elemek statisztikai programok által feldolgozhatóak legyenek. Kettős rendszert hoztunk létre, egy számkód jelzi az adott személy beosztását, egy másik pedig a beosztáshoz tartozó szervezeti egységet (pl.: főispán és vármegye). További kódok pedig ezeket az információkat országokhoz, vármegyékhez, kerületekhez-járásokhoz, településekhez kapcsolják. A rendszer szabadon bővíthető, tehát újabb tevékenységek, szervezetek vagy helyek illeszthetők be. Jelenleg 250 tevékenység, 1414 szervezeti egység, 12 713 földrajzi hely szerepel a folyamatosan bővülő adatbázisban. A tevékenységi szerkezet meghatározása során az 1910-es népszámlálási statisztika, a tiszti cím- és névtárak, az egyházi munkák, állami és vármegyei tisztviselők javadalmazásáról szóló törvények logikai rendszerét követtük.

Az adatokat az MS Access 2007 adatbázis-kezelő programon létrehozott táblázati struktúrában rögzítjük. A tanulmány készítésekor az 1887 és 1918 közötti időszak országgyűlési ciklusai közül az 1887-es, az 1892-es, az 1896-os választás eredményeivel végeztünk. Munkánk alapforrásai a választási almanachok. A pótválasztások, a ciklusközi változások eredményeit a Képviselőházi naplók vonatkozó köteteiből dolgozzuk fel. Egy személy életrajzánál természetesen figyelembe vesszük a vizsgált korszakot megelőző és az azt követő időszakot is. Jelenleg 1555 országgyűlési képviselő található az adatbázisban (1887 és 1918 közötti teljes lista), melyek közül 1158 személyhez kb. 14 000 rögzített információ kapcsolódik. Eddig 95 szakirodalmi tételből rögzítettünk adatokat (a szám nem tartalmazza a sorozatok külön köteteit, pl.: a Képviselőházi Napló egy elem a listán.)

A képviselők adatainak rögzítésével párhuzamosan az 1880-as népszámlálási statisztika településekre, járásokra és megyékre, az 1910-es statisztika járásokra és megyékre, valamint az 1906-os választási statisztika megyékre vonatkozó adatai is bekerültek a rendszerbe. Miután összehangoltuk a választókerületi beosztást a járási beosztással, lehetőségünk van a választási eredményeket a megyei és a járási statisztikai adatok tükrében vizsgálni.

Tanulmányunk első felében a szlovákok által lakott területeket határoljuk körül, ezzel párhuzamosan pedig a szlovákok településföldrajzi sajátosságait mutatjuk be. Segítségünkre lesz ebben az 1880-as népszámlálás községsoros és az 1910-es népszámlálás járássoros adatbázisa. Az 1880-asat a KSH, az 1910-eset mi digitalizáltuk.¹

1880-ban a Magyar Királyság összlakossága, Horvátország nélkül 13 728 622 főt tett ki, a szlovákok létszáma ekkor 1 790 476 fő volt, az ország lakosságának 13%-át adták. Az 1910-es népszámláláskor 18 214 727 személyből 1 946 165 fő, azaz 10,7% vallotta magát szlováknak. 1880-ban 12 878 különböző jogállású település volt az ország területén, melyek 76%-ában 10%-nál kevesebb szlovák lakos élt. 3%-ot tett ki az olyan települések aránya, ahol a lakosság 10 és 60% közötti arányban volt szlovák. A fennmaradó 21%-ban a lakosságnak több mint 60%-a vallotta magát szlováknak. A koncentráció azonban még jelentősebb volt, hiszen 2,4%-ban laktak 60 és 80%-os arányon belül, 13%-ban pedig 90% feletti volt az arányuk. 2432 olyan település volt, ahol a túlnyomó többséget a szlovákok adták. A következő ábra azonban jól mutatja, hogy ez egyáltalán nem egyedi jelenség. Megfigyelhető, hogy a magyarországi nemzetiségek egymástól nagyfokú elkülönülésben éltek, hiszen az általuk minimálisan lakott települések mellett a dominánsan általuk lakottak a gyakoriak, a kevert etnikumú települések aránya alacsony. Az oszlopok magasságát természetesen az adott nemzetiség létszáma befolyásolja.

I. ábra Települések megoszlása az adott nemzetiséghez tartozó lakosság alapján (1880)

A következő táblázat segítségével megvizsgálhatjuk a szlovákok által lakott települések arányát az egyes hierarchikus szinteken belül.

¹ Számításainkat a következő források alapján készítettük: A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei némely hasznos háziállatok kimutatásával együtt. Budapest, 1882., A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 48. köt. I. rész. Budapest, 1913.

Község	Szlovákok	76,9	0,8	0,6	2,2	19,4	12065
Mezőváros	Szlovákok	79,3	1,2	1,8	5,1	12,6	667
Rendezet tanácsú város	Szlovákok	70,2	9,9	7,4	5,8	6,6	121
Szabad királyi város	Szlovákok	90,0	5		5	0,0	20
Törvényhatósági jogú város	Szlovákok	100,0	0	0	0	0,0	5

Az adatokból jól látható, hogy a szlovák társadalom dominánsan az alacsonyabb jogállású településeken élt. A községek 21,6, a mezővárosok 17,8%-ában adták a lakosság több mint 60%-át. Ugyanez a szám a rendezett tanácsú városok között 12,4, a szabad királyi városok között pedig 5%. A magasabb jogállású települések, Békéscsaba kivételével, mind a Felvidéken helyezkedtek el. Dominánsan szlovákok által lakott falvak szintén a Felvidéken voltak megtalálhatók, hiszen 2611 olyan községből, ahol több mint 60%-ot tettek ki, csupán 54 volt más területen. 23 Pest-Pilis-Solt vármegyében, a többi pedig az Alföld déli vármegyében. A 2432, 60%-nál több szlovák lakossal bíró településből 405-nek volt több lakosa 1000 főnél, ebből is 290 1000 és 2000 közé esett. 5000 főnél 13 település volt népesebb, az élen a 15.265 lakosú Selmechányával (76,4%) és a 32 616 lakosú Békéscsabával (73,81%). Kicsit más képet kapunk, ha eltekintünk a 60%-os küszöbtől, és azt vizsgáljuk, hogy mely településen élt a legtöbb szlovák lakos. Az élen ekkor is Békéscsaba áll (24 073 fő), amit Budapest követ (21 581 fő) és a harmadik Szarvas (13 301 fő). 10 olyan település volt, ahol több mint 5000 szlovák élt, de nem érték el az 60%-ot. Iglón, Nagylakon, Eperjesen, Nagyszombatban, Szarvason 50 és 60% közötti értéket, Mezőberényben, Nyíregyházán és Kassán 30 és 40% közöttit, Pozsonyban 15%-ot, Budapesten 6,5%-ot tapasztalhatunk.

1880-ban 17 olyan vármegye volt, ahol meghaladták a 20%-ot. Abszolút számokat tekintve, 16 vármegyében volt 50 000 nél több szlovák lakos, amelyek Pest-Pilis-Solt kivételével benne voltak az előző csoportban. A legtöbben Nyitraiban éltek. Az ország 427 járásából 20% feletti értéket 86 esetben találunk, közülük 55 járásban az érték magasabb 60%-nál.

	Lakosság száma 1880	Szlovákok lélekszáma	Szlovákok aránya
BÉKÉS MEGYE	229 757	53 517	23,3
ABAÚJ-TORNA MEGYE	180 344	51 247	28,4
UNG MEGYE	126 707	36 920	29,1
NÓGRÁD MEGYE	191 678	59 650	31,1
ZEMPLÉN MEGYE	275 175	102 730	37,3
POZSONY MEGYE	314 173	133 580	42,5
GÖMÖR MEGYE	169 064	72 432	42,8
HONT MEGYE	116 080	54 484	46,9
BARS MEGYE	142 691	79 108	55,4
SZEPES MEGYE	172 881	96 274	55,7
SÁROS MEGYE	168 013	115 470	68,7
NYITRA MEGYE	370 099	263 409	71,2

	Lakosság száma 1880	Szlovákok lélekszáma	Szlovákok aránya
TÚRÓCZ MEGYE	45 933	33 951	74,0
LIPTÓ MEGYE	74 758	67 554	90,4
ZÓLYOM MEGYE	102 500	92 621	90,4
TRENCSÉN MEGYE	244 919	222 786	91,0
ÁRVA MEGYE	81 643	75 901	93,0

Az 1910-es népszámlálás községsoros adatai egyelőre nincsenek digitalizálva, így a településstruktúrát nem tudjuk összehasonlító módon bemutatni. A szlovákok által jelentős arányban lakott vármegyék listáján ugyan nem tapasztalunk változást, azonban a statisztikai adatok mélyreható átalakulásról tanúskodnak. A 17 vármegye közül Pozsonyban jelentősen növekedett a szlovákok aránya, 6-ban stagnált, kis mértékben nőtt, a fennmaradó 10-ben azonban jelentősen csökkent. Árvában a csökkenés megközelítette a 18%-ot. A legnagyobb abszolút csökkenést Abauj-Torna könyvelte el, ahol a lakosságcsökkenéssel szinte megegyező módon 21 727 fővel kevesebb szlovákot írtak össze 1880-hoz képest 1910-ban. A 17 vármegyében a németek is jelentős számban és arányban csökkentek. Nincs azonban olyan megye, ahol a magyarok aránya és száma csökkent volna. Csupán Trencsénben, Árvában, Liptóban és Ungban volt viszonylag alacsony, 2-3%-os a növekedésük.

	Lakosság szám változása 1880-hoz képest	Szlovákok		Magyarok		Németek		Külföldön van
		Arány változás	Szám változás	Arány változás	Szám változás	Arány változás	Szám változás	
Árva	-2968	-17,97	-16805	2,57	1645	-0,71	-695	9968
Sáros	4744	-10,73	-13615	7,48	13862	-1,37	-1252	31064
Zemplén	67555	-10,33	-9787	13,52	74138	-1,72	-3228	39890
Hont	1031	-9,94	-11303	14,64	17705	-1,85	-1988	1414
Abauj-Torna	-22517	-9,42	-21727	17,46	14142	-4,59	-8560	16548
Nógrád	67982	-9,12	-1313	14,34	79482	-1,48	-1604	1799
Ung	34250	-7,14	-556	1,84	14345	2,15	4769	19500
Zólyom	30414	-5,36	20673	9,40	13845	-0,93	-883	2422
Turóc	9681	-4,91	4481	7,68	4494	0,43	2005	3493
Gömör- és Kis-Hont	18569	-4,84	-200	9,77	26759	-1,38	-2784	9336
Békés	67937	-1,29	13253	7,46	66384	-0,88	-563	932
Bars	35422	-0,44	18716	5,48	19904	-1,82	503	1109
Liptó	11937	-0,36	10544	3,08	2927	-0,71	-184	4748
Nyitra	86148	-0,17	61255	7,33	46030	-3,86	-8566	21473
Szepes	-1156	0,31	803	8,96	15132	-5,86	-9735	20628
Trencsén	64153	1,04	61984	2,95	10628	-1,34	-1605	21082
Pozsony	-3861	7,48	20764	7,33	22744	-10,31	-33338	13315

A 17 vármegye átlagadatai is jól mutatják a változás irányát, míg az átlagos népességnövekedés 27 607 fő volt, addig a szlovákok részaránya átlagosan 4,89%-kal csökkent, ami 8000 fős abszolút növekedéssel járt együtt. A magyarok 8,31%-kal növekedtek, ez 26 127 főt tett ki vármegyei átlagban. A németek

átlagosan 2,13%-kal csökkentek, az abszolút csökkenés mértéke pedig átlagosan 3983 fő volt. Az etnikai változások irány tehát jól látható, az asszimiláció adatainak értékeléséhez azonban figyelembe kell venni a kivándoroltakat is. A népszámlálás közölt adatokat a külföldön lévőkről (a 17 megye esetében 218 721 fő), de nemzetiségi bontásukat nem ismerteti. Ezért ez az adat számunkra most annyiban hasznosítható, hogy a szakirodalom megállapításaival egyetértve, ezt feltételezzük (az asszimiláció mellett) a szlovák és a német lassabb növekedés vagy csökkenés mögött.

A népességre vonatkozó statisztikai adatok segítségével megbecsülhetjük a választókerületek etnikai szerkezetét is. Hangsúlyozni kell azonban, hogy adataink becslést jelentenek, hiszen a statisztikai kimutatásokat járási szinten összesítették, és a járási beosztás nem fedti a választókerületi tagozódást, de a két rendszer a járási és a választókerületi térképek alapján összevethető. Az így keletkezett adatok arányaikban pontosak. Teljes egyezést akkor tudnánk elérni, ha a településeket kerületekhez rendelnénk, de mivel erre vonatkozó pontos lista nem áll rendelkezésünkre, be kell érünk a járások egyeztetésével.

A becslés módszerével megállapítható, hogy a 413 magyarországi választókerület közül 71 olyat találunk, ahol a szlovákok aránya meghaladta a 20%-ot. 20 és 40% közötti értéket 13 kerület, 40 és 50% közöttit 8, 50 és 70% közöttit 22, 70 és 90% közöttit 17, 90 és 100% közöttit pedig 12 esetben kapunk. Tehát a kerületek 12,4%-ában (51 kerület) a szlovákok egyszerű, 7,7%-ában (32 kerület) pedig abszolút többségben voltak. Ha a kerületek földrajzi elhelyezkedését vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy döntő részben a Felvidéken voltak megtalálhatók, kivétel ezalól két békési (Orosháza, 28,82%, Békés 61,66%), egy alsófehéri (Magyarigen 28,82%), egy bács-bodrogi (Kulpin 31,1%) és egy tolnai (Szekszárd 35,79%) kerület. Megvizsgálhatjuk az is, hogy a vármegyék kerületein belül mekkora volt a szlováknak minősíthető kerületek aránya. A 20%-nál nagyobb értékkel rendelkező kerületek 20 vármegyében terültek el, de csak 13-ban alkották a kerületek többségét, ide tartozott az összes nyugat-felvidéki megye, valamint Gömör- és Kishont, Szepes, Sáros és Ung. Az 50%-nál nagyobb értékű kerületek 17 vármegyében szóródtak, és csupán 11 vármegyében alkották a megye kerületeinek többségét. Kihullott a listáról Ung és Gömör- és Kishont. A 66% feletti kerületek 11 vármegyében szóródtak, de csak hétben adták a kerületek legalább 50%-át (Liptó, Trencsén, Nyitra, Turóc, Hont, Sáros, Zólyom). Összesen két megye –Liptó 2, Trencsén 8 kerülettel– létezett, ahol minden kerület abszolút szlováknak minősíthető.

A statisztikai adatok segítségével tehát megállapíthattuk, hogy pontosan mely területeket kell vizsgálnunk. Van azonban még egy probléma, mellyel szembe kell nézni. Nevezetesen az, hogy a lakosságnak csak egy kis része rendelkezett a korban választójoggal. Egy 1908-ban keletkezett statisztikai összesítés azonban vizsgálta a cenzussal rendelkezők társadalmi összetételét, és ezen belül a nemzetiségek arányát. Sajnos az elemzés készítői adataikat megyei és törvényhatósági joggal felruházott városi összesítésben közölték, és a nemzetiségieket nem választották szét külön kategóriákra. De tekintettel a szlovákok fentebb bemutatott nagyfokú területi koncentrációjára, a dominánsan szlovák vármegyék (az 50%

feletti értéket adó 9) esetében közelítőleg meg tudjuk azt határozni, hogy mekkora volt a cenzussal rendelkezők aránya, és ez milyen mértékben függött össze a nem magyarok helyi szereplésével.

Első lépésként a statisztikai elemzés módszereit hívjuk segítségül, a választók aránya és a magyar választók közötti kapcsolatot keressük (korrelációs számítás a Pearson-féle mutató segítségével). A vizsgálat azt mutatja, hogy nincs szignifikáns kapcsolat a két érték között, tehát a terület nemzetiségi jellegéből nem következik az alacsonyabb vagy magasabb választói arány. 1908-ban minimum 2, maximum 11%-ot tettek ki a választók az össznépelességen belül, az átlagérték 6,2% volt. Az törvényhatóságok középső 50%-ában 5,5 és 7% közötti érték figyelhető meg. A legalacsonyabb értékeket adó törvényhatóságok elsősorban Erdélyben voltak megtalálhatóak, de Nyitra (5%) és Trencsén (3%) ebbe az alsó negyedbe esett. A felső negyedben 5 olyan megyét találunk, ahol a szlovákok aránya magasabb 50%-nál (Liptó 9%, Sáros és Szepes, 8%, Bars és Turóc vármegye, 7%). A szlovák területekről megállapítható, hogy az átlagnál magasabb volt a választójoggal rendelkezők lakosságához viszonyított aránya.²

Érdekes megvizsgálni a választók nemzetiségi hovatartozását. Ehhez felhasználhatjuk az 1906-os választói statisztika magyar-nem magyar beosztását és az 1910-es nemzetiségi adatokat.³ A 9 többségi szlovák vármegyéből Árvában és Turócbán enyhén kevesebb a magyar választók aránya a magyar lakosságénál, Sárosban enyhén magasabb, 2 és 4% közötti magyar felülreprezentáció tapasztalható Liptóban, Szepesben, Zólyomban és Barsban. A legmagasabb értékeket Trencsénben (7,7%) és Nyitrában (5,4%) kapjuk. Megállapíthatjuk tehát, hogy a szlovák területeken a lakosság nagyjából az etnikai szerkezetnek megfelelően rendelkezett a választójoggal, a magyaroknál tapasztalható enyhén kedvezőbb helyzet nem volt jelentős. 7 vármegyében a magyar választók aránya meg sem haladta a 15%-ot, Nyitrában 22%-os lakossági arányhoz 27,4%-os, Barsban pedig 35%-hoz 39,4%-os érték járt. A dominánsan szlovákok által lakott vármegyék választói a nemzetiségiek közül kerültek ki.

Ezt követően az 50%-nál nagyobb szlovák lakosságaránnyal rendelkező 51 választókerület választási adatait vizsgáljuk meg, négy választás, az 1887-es, az 1892-es, az 1896-os és az 1901-es tükrében.⁴

² Az számtani átlagértékek mellett, az egyes adatok kvartilis eloszlását is megadjuk tanulmányunkban.

³ Az 1906. évi május 19-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. XXVIII. kötet. 210–211., 218–219. adatai alapján.

⁴ Vizsgálatunk alapforrásai: Sturm Albert, szerk.: Új országgyűlési almanach 1887–1892. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól. Budapest, 1888., Sturm Albert, szerk.: Országgyűlési almanach 1892–1897. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól. Budapest, 1892., Sturm Albert, szerk.: Országgyűlési almanach 1897–1901. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól. Budapest, 1897., Sturm Albert, szerk.: Országgyűlési almanach 1901–1906. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól. Budapest, 1901, Az 1901-es országgyűlés képviselőinek sematizmusa. Hivatalos adatok alapján összeállította: Tassy Károly. Budapest, 1904.

		1887	1892	1896	1901
Szabadelvű Párt	Mandátum	41	43	44	36
	%	80	84	86	71
Függetlenségi Párt	Mandátum	1	0	0	1
	%	2	0	0	2
Mérsékelt Ellenzék, Nemzeti Párt	Mandátum	5	8	4	2
	%	10	17	8	4
Katolikus Néppárt	Mandátum	0	0	3	7
	%	0	0	6	14
Antiszemita Párt	Mandátum	1	0	0	0
	%	2	0	0	0
Nemzetiségi Párt	Mandátum	0	0	0	4
	%	0	0	0	8
Független	Mandátum	3	0	0	1
	%	6	0	0	2

A táblázat adataiból jól látható, hogy a szlovák kerületek a Szabadelvű Párt biztos bázisát jelentették. A legrosszabb eredményt 1901-ben érték el, de akkor is a kerületek 71%-át ők birtokolták. A függetlenségi ideológia hívei szinte elvértve jutottak mandátumhoz, az 1887-es helyet is Békéscsabán szereztek. A Mérsékelt Ellenzék, későbbi nevén Nemzeti Párt, jelentős szereplője volt a szlovák kerületeknek, de miután megjelenik a Katolikus Néppárt, ketten könyvelhetnek el együtt annyi győzelmet, mint korábban a mérsékelték egyedül. Az 1901-es választáson a Katolikus Néppárt átvette a Nemzeti Párt szerepét. 1901-ben, az aktív politika megindításával párhuzamosan, a Szlovák Nemzeti Párt 4 jelöltet tudott bejuttatni a parlamentbe, a kerületek 8%-ában aratott sikert. 26 olyan kerület volt az 51-ből, ahol csupán szabadelvű győzelem született a négy választáson. Ilyen nagyfokú stabilitást, lényegesen kisebb mértékben ugyan, a Katolikus Néppárttól mondható el, amely az 1896-os első indulása után 3 kerületet (Bobró, Privigye és Szentjános) biztosan birtokolt.

Az országos adatoktól leginkább abban tértek el a szlovák kerületek, hogy a függetlenségieknek itt nem jutott hely. A kormánypárt és a mérsékelték az országos átlagnál sokkal jobban szerepeltek. A szabadelvűek 1887-ben 13, 1892-ben 25, 1896-ban 12,4, 1901-ben pedig 7%-kal múlták felül itt az országos szereplésüket. A Katolikus Néppárt egyik biztos bázisát is a szlovák kerületek adták, hiszen 1901-ben 7,7%-kal haladták meg itt országos eredményüket. A négy nemzetiségi mandátum olyan kerületekben született, ahol a lakosság több mint 80%-ban volt szlovák (Liptószentmiklós, Nagyszombat, Szenice, Verbó). Az 51-ből azonban 25 ilyen volt, ebből 1901-ben 15 szabadelvű győzelem született. A nemzetiségi jelöltek győzelme tehát csökkentette a szabadelvűek eredményét ebben a kerületkategóriában. A 7 néppárti képviselő közül 5 szintén ilyen kerü-

letből került a parlamentbe. A szlovákok arányának növekedésével párhuzamosan tehát csökkent a kormánypárt vonzereje, de dominanciáját így sem veszítette el, mellette a néppárti és a nemzetiségi politikusok szerepeltek fej-fej melletti eredménnyel.

Az 1901-es választások esetében rendelkezésre állnak a pontos részvételi adatok, sajnos azonban az ellenjelöltek pártállását a választási almanachok nem tartalmazzák. 22 esetben (43%) csak 1 jelölt indult, így az választás nélkül jutott mandátumhoz. Ez magasabb az országos értéknél (125 mandátum, 30%). Ennek alapján elmondható, hogy az 51 kerületben a választási harc enyhébb volt az országos átlagnál. 18 esetben szabadelvű, háromban néppárti és egyben független jelölt jutott így a képviselőházba. A győztes szabadelvűek felének tehát meg sem kellett méretetnie magát. Ahol viszont választottak, ott mindenhol elment a lehetséges szavazók több mint 50%-a, sőt 4 kerület kivételével az abszolút többsége. A győztesekre azonban csak 5 esetben adtak le több szavazatot, mint a lehetséges választók 50%-a. Éppen Martin Kollar nemzetiségi képviselő jutott a legkisebb értékkel a parlamentbe, hiszen hiába adta a megjelentek 62%-a rá a voksát, ha csupán a nagyszombati választók 60%-a jelent meg, így is a lehetséges szavazatok 37%-át bírta. A legmagasabb értéket Erdélyi Sándor érte el, aki a lehetséges szavazatok 54%-át gyűjtötte be a Trencsén megyei baán-teplici kerületben. A választások eredményei igen szorosak voltak, 18 esetben 50 és 60% közé esett a győztes szavazati aránya. 13 esetben szabadelvű, egyben nemzetiségi, kettőben nemzeti párti, egyben néppárti és egyben függetlenségi mandátum született így. A 11 biztosan megszerzett hely közül 5 jutott a kormánypártnak és 3-3 a Szlovák Nemzeti Pártnak és a Néppártnak. A legnagyobb sikert a szabadelvű gróf, Semsey László érte el a nagyidai kerületben (81,1%). Adatbázisunk további bővítése során az 1896-os, az 1905-ös, az 1906-os és az 1910-es választásokról tudunk majd hasonló statisztikával szolgálni.

A 4 választás során 218 fő jutott elemzett kerületeinkből a parlamentbe, közülük 40 csak egyszer kapott ebben az időszakban bizalmat, 129 azonban többször szerepelt. Adatbázisunk jelenlegi állapota alapján az első három választás képviselőiről pontosabb képet tudunk alkotni, meghatározhatjuk végzettségüket, foglalkozási szerkezetüket, társadalmi és gazdasági szerepvállalásukat. Ebbe a vizsgálatba a három ciklus alatt 96 főt vontuk be.

Képviselő kapcsolata kerületéhez, átlagéletkor, főnemesi rang

1887-ben az 51 képviselőből 39 kapcsolódott valamilyen szinten a kerületéhez (26 helyi, 8 máshol született, de helyi lakos, 4 kerületben született, de máshol él, 1 idegen és csak egy ideig élt a kerületben), egy személynek kerületéhez való kapcsolata ismeretlen, tizenegyen pedig idegenek voltak. Idegennek számított Komlóssy Ferenc szempici antiszemita, báró Prónay Dezső békéscsabai függetlenségi, gróf Dessewffy Aurél szentjánosi mérsékelt képviselő mellett 8 szabadelvű politikus. 1892-ben 43 fő kerületéhez fűződő viszonya állapítható meg, az idegenek száma ekkor csak 7 fő volt (1 személy kapcsolata ismeretlen). Két nemzeti párti képviselő mellett 5 szabadelvű idegen bukkant fel a képviselők

között, közülük a legismertebb személy az újbányai kerületben győztes Tisza István volt. 1896-ra tovább nőtt a helyi kötődésű politikusok száma, ekkor 4 szabadelvű idegen mellett, 2 szabadelvű és 1 nemzeti párti ismeretlen lakhelyű politikust találunk. A szlovák kerületekről tehát elmondható, hogy dominánsan helyi kötődésű politikusokat választottak meg képviselőnek, és a századforduló felé haladva az idegenek aránya egyre csökkent.

1887-ben a képviselők átlagéletkora 46 év volt, az adatok 30 és 67 év között szóródtak. A legfiatalabb gróf Andrásy Tivadar Terebes, a legidősebb Szitányi Bernát Vágbeszterce szabadelvű képviselője volt. A képviselők 50%-a életkor szerint a 37 és 53 év közötti tartományba esett 25-25% pedig ennél fiatalabb, vagy öregebb volt. Egy képviselő esetében ismeretlen a születés időpontja. 10 fő (8 szabadelvű, 2 független) 1887-ben volt először képviselő. 5 képviselő 1861-ben szerepelt először, rajtuk kívül még négyen a hatvanas években kezdték a képviselői munkát, az 1870-es években tizennégyen, a nyolcvanas évek elején pedig tizenhatan kapták meg először a választók bizalmát. A mandátum kezdetén átlagosan 34 évesek voltak, de az adatok 24 év (gróf Zichy Jenő 1861-től és gróf Andrássy Tivadar 1881-től) és 62 év között szóródtak (gróf Zay Albert 1887-től). A képviselők 50%-a 28 és 40 év között kezdte meg szolgálatát. 1892-ben a képviselők átlagosan 48 évesek voltak, adataik 29 és 70 év között szóródtak. A legfiatalabbak között találjuk a 29 éves gróf Andrássy Sándort (Homonna, szabadelvű) és Radvánszky Györgyöt (Szliács, szabadelvű), a legidősebb pedig a 70 éves Lehoczky Egyed (Brezsnóbánya, szabadelvű) volt. A középső 50% életkora a 39 és 56 év közötti kategória között szóródott. 12 személy szerepelt először ekkor az országgyűlésen, a hatvanas években nyolcan, a hetvenes években heten, a nyolcvanas években húszan, a kilencvenes évek elején pedig négyen kerültek a politikusi pályára. A leghosszabb politikusi karrierrel, az 1861-es országgyűlésen is képviselő, Bánó József (Békéscsaba, nemzeti), gróf Zichy Jenő (Borbó, nemzeti) és Lehoczky Egyed (Brezsnóbánya, szabadelvű) rendelkezett. Karrierjük kezdetén átlagosan 39 évesek voltak (32,7 és 42,5 év közé esik a középső 50%), legfiatalabb pályakezdettel most is gróf Zichy Jenő és gróf Andrássy Tivadar bírt, a legidősebbel pedig gróf Zay Albert volt. 1896-ban a képviselők átlagban 48 évesek voltak. A legidősebb Jurich Mihály (72 év) Privigye katolikus néppárti, a legfiatalabb gróf Semsey László (27 év) Nagyida nemzeti párti képviselője volt. A középső 50% életkora 40 és 56 év közé esett. Átlagosan 9 éve töltöttek be képviselői helyeiket, az adatok azonban most is jelentősen szóródtak. 1896-ban 11 személy (gróf Semsey László nemzeti párti, Jurich Mihály néppárti és 9 szabadelvű) kezdte meg első ciklusát. A leghosszabb országgyűlési múltú két szabadelvű, Urbanovszky Ernő és Zsámbokréthy József tekinthetett vissza. 1865 és 1879 között kezdett 11 fő, az 1880-as években 15 fő és 1895 előtt 14 fő.

A három választás során mandátumhoz jutott személyek életkori struktúrájában nem mutatható ki jelentős különbség, az átlagéletkorok és az egyes adatok szóródási intervallumai szinte teljesen azonosak. A kerületekben képviselői rutinnal rendelkező politikusok szerepeltek, az új emberek aránya mindhárom esetben 20% körüli volt, aminek egy része a mortalitás figyelembevételével ter-

mészertesnek tekinthető. A ciklusközi elhalálozások vizsgálatához egyelőre nem rendelkezünk pontos adatokkal, ehhez egyrészt további választások feldolgozására van szükség, másrészt az időközi választások adatait is össze kell gyűjteni. Ezt a munkát folyamatosan végezzük.

A képviselők társadalmi állásával kapcsolatban egyelőre csupán a főnemesi rangról vannak pontos adataink. Az 51 kerületben, három ciklus alatt 11 gróf (6%) szerepel a közöttük, 1887-ban 6 fő (5 szabadelvű, 1 mérsékelt ellenzéki), 1892-ben 7 fő (6 szabadelvű, 1 nemzeti párti), 1896-ban 4 fő (3 szabadelvű, 1 nemzeti párti). A főnemesiséget képviselte még 10 báró, 1887-ben 7 fő (5 szabadelvű, 1 mérsékelt ellenzéki és 1 függetlenségi), 1892-ben 7, 1896-ban pedig 3 szabadelvű. Az egyes ciklusokban az arisztokraták aránya viszonylag magas volt (1887 26%, 1892 27%, 1896 14%), 1896-ra azonban jelentősen lecsökkent. Az arisztokrácia itteni szerepvállalása 1887-ben és 1892-ben jelentősen meghaladta az országos átlagot (1887 12,8%, 1892 14,3%, 1896 12,6%) és az 1896-os csökkenés után is kissé magasabb volt annál. 11 képviselő kapott magasabb kitüntetést megválasztása előtt, ők egy kivételével mind a szabadelvűek közé tartoztak.

Felsőfokú végzettség

Adatbázisunk lehetőséget nyújt a végzettség megállapítására. Jelenlegi helyzetben 81 személy esetében vannak adataink felsőfokú tanulmányokról, de ez a szám ténylegesen nagyobb lehet, hiszen a többi képviselőnél nem szerepel arra vonatkozó információ, hogy nem jártak volna felsőoktatási intézménybe. Adatainkat tovább fogják finomítani a későbbi kutatások. A 81 személyhez 118 különböző felsőoktatási tanulmányi ciklus kapcsolható, hiszen egy ember több helyen és több képzési területen is szerepelt, szerepelhetett. Ebből 78 képzési ciklus esik Budapestre. 29 esetben szerepelt az életrajzokban egyéb magyar képzési hely (Debrecen 1, Eger 1, Eperjes 4, Esztergom 1, Győr 3, Kassa 7, Pozsony 11, Selmecebánya 3). Különösen érdekes, hogy az 1870-es évektől látványosan visszaesett a Budapesten kívüli oktatási helyek szerepe és nőtt a felsőfokúan képzettek között a fővároshoz kapcsolódók aránya. 12 esetben nem lehetett megállapítani a végzés pontos hazai helyét. 21 fő tanult, 28 külföldi képzési helyen. A külföldi tanulmányi helyek szerkezete korábbi tapasztalatainknak megfelelően alakult, Ausztria mellett még a német egyetemekre jártak a magyar fiatalok, Nagy Britannia vagy Franciaország szerepe elhanyagolható. (1 Angers, 14 Bécs, 2 Gratz, 3 Berlin, 1 Halle, 3 Heidelberg, 1 Jéna, 1 Lipcse, 1 München, 1 London, Oxford, 1 ismeretlen.) A 118 képzési ciklusból 88 a jogi pályához kapcsolódott, ezen túl szórva találunk más képzési területet (államtudományok 4, bölcsélet 3, gazdaság 2, katonai 1, mérnöki 5, teológia 4, természettudományok 1, ismeretlen 10). A szlovák kerületből választott felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek dominánsan jogot végeztek és a budapesti képzési helyhez kapcsolódtak. Csak 9 olyan személyt találunk a 81-ből, aki sohasem járt budapesti képzési helyre és nem volt jogász, és 14 olyan jogászt, aki nem járt Budapesten egyetemre.

Katonai szerep, hivatalnoki pálya

Katonai szolgálatra 26 fő esetében vannak adataink. 1848–49-es katonai szolgálattal négyen büszkélkedhetnek, Neiszidler Károly (Pozsony II. szabadelvű, 1887, 1892, 1896) hadnagy volt, Prileszky Tádé (Stomfa, szabadelvű, 1892), Szirmay Pál (Homonna, szabadelvű, 1887) és Urbanovszky Ernő (Nagybicse, szabadelvű, 1887, 1892, 1896) esetében pedig a pontos beosztás ismeretlen. Önkéntesi évét csak 10 fő teljesítette, pedig 34 fő esetében biztos, hogy 1850 után született, tehát a hadkötelezettség bevezetése után elméletileg katonai szolgálatra alkalmas volt. 10 fő szerepelt hivatasos katonaként élete egy bizonyos szakaszában, a legmagasabb rangot gróf Csáky Kálmán (Lőcse, szabadelvű, 1892) érte el, aki 1890-ben a 2. lovasdandár vezérőrnagy parancsnokaként fejezte be a szolgálattát. Csákyt gróf Pongrácz Károly ((Verbó, szabadelvű, 1887, 1892) követte a ranglétrán, aki 1878 és 1888 között ezredes volt a császári királyi hadseregben. Érdekes, bár nem katonai karriert futott be, Schober Ernő (Galgóc, szabadelvű, 1887, 1892), aki képviselősége után 1896-tól Lipótvári Fegyház igazgatója, és Rudnay Béla (Szakolca, szabadelvű, 1892), aki 1896 és 1906 között Budapest rendőrfőkapitánya volt.

Az állami adminisztrációban 1887 előtt öten szerepeltek, a legmagasabb rangban Szalay Ödön bazini képviselő (igazságügy miniszter) és Berzeviczy Albert lőcsei képviselő (kultuszminisztériumi államtitkár) szolgáltak. 1892-ben a szám nem változott, csak a nevek cserélődtek kissé. Ismét szerepelt Szilágyi Dezső, már igazságügyminiszterként és két államtitkár is mandátumhoz jutott (Szalavszky Gyula Nagytapolcsány, Kiss Pál Zólyom). 1896-ban 7 magas beosztású állami hivatalnokot választottak meg, közöttük eddig még nem kapott itt mandátumot Rakovszky István, az Állami Számvevőszék elnöke (Szucsány). Ebben a csoportban elvéve 1-1 nem szabadelvű politikust is találni, ők mind a mérsékelt ellenzékhez tartoztak. Sokkal jelentősebb volt a vármegyei hivatalnokok szereplése, 1886-ban 26 képviselőnek volt ilyen múltja (20 szabadelvű, 4 mérsékelt, 2 független), köztük 2 alispánt, 2 főszolgabíró és 6 megyei főjegyzőt találunk. Ez a kategória stabilan tartotta magát, hiszen személyi változások mellett 1892-ben 26, 1896-ban pedig 25 ilyen képviselővel találkozhatunk. A pártok arányai lényegesen nem változtak. Az igazságszolgáltatásban dolgozott 1887 előtt 7 fő, 1892 előtt 4 fő, 1896 előtt 6 fő. A legmagasabb rangot közülük Emmer Kornél, az 1896-ban Nagyszombaton megválasztott szabadelvű képviselő viselte, aki 1891 és 1896 között a Királyi Kúriának volt a bírója. A többiek megyei, járási vagy városi bíróságokon szerepeltek korábban.

Egyházi-kulturális szerep, egyesületi tagság

Egyházi szerep mindösszesen 3 személy esetében írható le. Jurich Mihály Privigye 1896-os néppárti képviselője a település plébánosa volt. Komlóssy Ferenc egyházi pályáját káplánként kezdte 1881-ben Modoron, 1884-ben már plébános Kövesden, 1893-ban esztergomi székes káptalani kanonok, 1896-tól pedig nagyszombeni címzetes prépost. Komlóssy 1887-ben Szempe antiszemita,

1896-ban pedig Stomfa szabadelvű képviselője volt. Roszival István, Stomfa 1887-es képviselője a megválasztásakor Perbetén volt plébános. Protestáns lelkész nem jutott mandátumhoz a szlovák kerületekben, csupán 5 olyan képviselő volt, aki világi tisztséget töltött be a református (Szilágyi Dezső, egyházkerületi főjegyző) vagy az evangélikus egyházban (Zsilinszky Mihály egyházközségi felügyelő, Kubinyi Géza egyházkerületi bíró, báró Prónay Dezső egyházkerületi felügyelő, Spóner Andor – Szepesszombat, 1887, szabadelvű – esperességi felügyelő).

Oktatási intézményhez 8 szabadelvű képviselő kapcsolható. Farbaký István selmecebányai képviselő az Akadémiának volt a tanára, a pesti egyetemhez kapcsolódott életének egy szakaszán gróf Pongrácz Károly, Szilágyi Dezső (Pozsony I., 1887. 1892, 1896) és Matlekovits Sándor (Bazin, 1896). Berzeviczy Albert és Schmidt Gyula (Eperjes, 1896) az eperjesi jogakadémiáról ismerhették egymást, Komlóssy Ferenc 1881 és 1884 között a nagyszombati római katolikus gimnáziumban tanított, szintén gimnáziumi tanár volt 1861 és 1874 között Szarvason Zsilinszky Mihály (Békéscsaba, 1896).

Tudományos életben betöltött szerepek közül kiemelkedik az akadémiai tagság, ezt 4 képviselő szerezte meg megválasztása előtt. Gróf Dessewffy Aurél (Szentjános, 1887) rendes tagja volt a tudós testületnek, Zsilinszky Mihály (Békéscsaba, 1896), Zsigmondy Vilmos (Selmec és Bélabánya, 1887) és Matlekovits Sándor pedig levelező. Kulturális egyesületi tagsággal 6 fő rendelkezett. Grünwald Béla Szliács 1887-es mérsékelt ellenzéki képviselője a Hazafias Tót Közművelődési Egyesület alapítója volt. Bárczay Ödön (Nagyida, 1887 szabadelvű) a Felsőmagyarországi Múzeum Egylet elnöke, Szalavszky Gyula (Nagytapolcsány, 1892, szabadelvű) a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület elnöke, Mattyasovszki Gyula (Rózsahegy, 1896, szabadelvű) a Rózsahegy Magyar Társalgókör elnöke, Zsilinszky Mihály a Békés vármegyei Régészeti és Művelődéstörténelmi Társulat főtitkára, Kiss Pál pedig a Heraldikai és Genealógiai Társulat tagja volt.

Sportegyesületben csupán három személy vállalt szerepet: Ruffy Pál (Újbánya, 1896, szabadelvű) az 1877-ben megalakult Felsőmagyarországi Halászegylet alapító tagja volt, Münnich Aurél (Igló, 1887, 1892, 1896, szabadelvű) a Magyarországi Kárpát Egyesület tagja, majd 1896-tól elnöke volt, szintén ennek az egyesületnek volt választmányi tagja Spóner Andor. Karitatív egyesületben is minimális szerepet töltöttek be ezen kerületek képviselői, egyedül Szulyovszky Ignác (Nagytapolcsány, 1887, szabadelvű) életrajzában szerepelt ilyen utalás, ő egy Nyitra megyei jótékony szervezet alapításában vett részt 1886-ban. A más-hol oly gyakran megfigyelhető tűzoltó egyletben is csupán Hodossy Imre (Kiszeben, 1887 mérsékelt, 1892 nemzeti, 1896 szabadelvű) vett részt.

Szakmai érdekvédelmi szervezetben hatan tevékenykedtek. Gróf Zichy Jenő (Borbó, 1887 szabadelvű, 1892 nemzeti) az Országos Iparegylet volt az elnöke 1880-tól, Kiss Pál az Országos Erdészeti Egyesületnek volt a választmányi tagja, Lánchy Leó (Csaca, 1896 szabadelvű) a Kereskedelmi- és Iparkamara elnöke volt 1893-tól, Hodossy Imre a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke volt 1893-tól. Gazdasági egyesületekben gróf Dessewffy Aurél (Országos Gazdasági Egylet választmányi tagja 1883-tól) és gróf Gyürky Ábrahám (Nógrád megyei

Gazdasági Egyesület, 1881) kapott tisztséget. Kaszinói tagságot egyetlen képviselő sem tudott felmutatni a megválasztása előtt.

Gazdasági tevékenység

Következőekben a terület képviselőinek gazdasági tevékenységét vizsgáljuk és áttekintjük az állami adminisztrációhoz, az egyházakhoz, oktatási intézményekhez nem kapcsolható olyan tevékenységeket, amelyek foglalkozásnak minősíthetők. A mezőgazdaságban betöltött szerep elemzésekor azokra a képviselőkre szorítkozunk, akiknél foglalkozásként lehet megjelölni a gazdálkodást. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a többieknek ne lett volna birtoka, de ők más kereső tevékenységgel is rendelkeztek. Több olyan képviselővel találkozhatunk, akik életük egy szakaszában foglalkoztak főfoglalkozásként a gazdálkodással, de csak azokat emeljük ki, akik megválasztásukig más tevékenységbe nem kezdtek. A 96 képviselő közül tizenegyre volt ez jellemző. Ifjabb Frideczky Timót, (Szakolca, 1896, szabadelvű) Kaplaton, báró Nyáry Béla (Korpona, 1887, 1892, 1896, szabadelvű) Bagonyán, Papanek Lajos (Szakolca, 1887, szabadelvű) Holicsón, Vietoris Miklós (Vágújhely, 1887 független, 1892, 1896 szabadelvű), gróf Zay Albert (Baán–Teplicz, 1887, 1892, szabadelvű) Zayugróc, Zmertich Iván (Szenice, 1892, 1896, szabadelvű) Nyitra vármegyében, Zmeskál Zoltán (Bobró, 1896, néppárt) Árva megyében, Hámos László Gömör és Kis-Hont vármegyében (Jolsva, 1887, szabadelvű), Sipeky Sándor (Varin, 1892, 1896, szabadelvű) Trencsén vármegyében, Detrich Péter (Aranyosmarót, 1887, független), Papanek Lajos (1887, Békéscsaba, függetlenségi) pedig ismeretlen helyen gazdálkodott első megválasztásakor. Az iparhoz és a bányászathoz 5 képviselő kapcsolható. Közülük Polyák Béla (Baán–Teplic, 1896, szabadelvű) alkalmazottként a Szent István Kőszénbánya Társulat mérnöke volt 1864 és 1871 között. Schmidt Gyula (Nagysárosi Műmalom), gróf Zay Albert (faipari vállalkozás), Kulman János (Burgonyakeményítő és Árpadaragyár, Első Szepesi Gőzsör- és Malátagyár), Polyák Béla (Vulcan Szerszámgépgyár), Tarnóczy Gusztáv (Nyitra megyei gépgyár) tulajdonosként szerepelt. Kereskedelmi érdeleltsége báró Popper Árminnak (Csaca, 1892, szabadelvű) és Neiszidler Károly (Pozsony II., 1887, 1892, 1896) pozsonyi fűszer-nagykereskedőnek volt. Ők Tarnóczy kivételével mind szabadelvűek voltak. A pénzügyi szektorhoz, ide értve a bankokat, a takaré- és hitelszövetkezeteket, valamint a biztosító intézeteket, heten kapcsolódtak. Hárman jogtanácsosok voltak: Andaházy László (Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár), Münnich Aurél (Első Pest Hazai Takarékpénztár Egyesület) és Szulyovszky Dezső (a Nyitrai Hitelbank). Gróf Dessewffy Aurél a Magyar Földhitelintézet igazgatója 1884-től, Lánzy Leó több pénzügyi intézet vezérigazgatója (Magyar Általános Földhitel RT, Budapesti Kereskedelmi és Iparbank RT.), Prileszky Tádé Hungária Biztosítóbank tanácsosa és a Pozsonyi Iparbank elnöke, Schmidt Gyula az Eperjesi Bankkegylet, majd 1890-től az Eperjesi Takarékpénztár igazgatója volt. A mérsékelt ellenzéki Dessewffy kivételével ők is mind szabadelvűek voltak. Közlekedéshez kapcsolható gazdasági társaságban csak két szabadelvű képviselő kapott szerepet. Polyák Béla 1871 és 1884 között előbb a

Magyar Északnyugati Vasút RT, majd a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút mérnöke volt, ezt követően 1884-től a Hazai Vagonkölcsönző RT elnöke és a Nemzetközi Vagonkölcsönző RT alelnöke. Szalay Ödön pedig 1873 és 1878 között a Vág-völgyi Vasút igazgatója volt.

A legjelentősebb foglalkozási kör, a tanulmányok szerkezetéből adódóan, természetesen az ügyvédi pálya volt. 20 olyan képviselőt találhatunk a megválasztottak között, akik a mandátum megszerzése előtti időszakban magánügyvédként tevékenykedett.

A kerületi adatok bemutatása után röviden célszerű kitérni az 1901-ben megválasztott szlovák országgyűlési képviselőkre, bár az 1901-es adatok részletes elemzését a kutatás jelenlegi állása alapján nem tudjuk elvégezni. A nagyszombati kerületben Kollár Márton (Martin Kollar), a szakolcaiban Valasek János (Jan Valášek), a liptószentmiklósiban Ruzsiák János (Jan Ružiák) és a szeniceiben Veselovsky Ferenc (František Veselovský) jutott mandátumhoz szlovák nemzetiségi programmal. A négy képviselő idősebb volt az átlagnál, hiszen a legfiatalabb Kollar is 48 éves volt, Ružiák és Valášek 1849-ben születtek, Veselovský pedig 1845-ben. Viszonylag magas koruk ellenére ekkor kezdték meg első országgyűlési ciklusukat, ami természetesen pártjuk passzív választási magatartásával függött össze. A négy képviselő közül három kapcsolódott kerületéhez. Ružiák és Valášek helyi lakos volt. Kollar ugyan nem élt Nagyszombaton, hiszen Csallóköznádasd (Trstená na Ostrove) plébánosa volt, de ott jelent meg az általa 1880-óta szerkesztett *Katolicke Noviny* című lap. A luzsnai (Liptovská Lúžna) születésű Veselovský nagyszombati lakos volt és életrajza alapján semmi nem kapcsolta a Nyitra megyei Szenice kerülethez. A római katolikus pap, Kollar kivételével, mind hivatásukat gyakorló ügyvédek voltak. Kulturális-egyházi tevékenységet, az Adalbert irodalmi egyletet igazgató Kolláron kívül, egyedül Ružiák folytatott, aki evangélikus egyházmegyei felügyelő volt. Politikai szereppel Veselovský próbálkozott korábban, de 1896-ban alulmaradt a szenicei választáson Zmertich Iván szabadelvű jelölttel szemben. 1901-ben a legnagyobb küzdelmet Valášeknek kellett vívnia közülük, hiszen vele szemben a kerület korábbi szabadelvű képviselője, Szulyovszky Gusztáv indult. Valášeknek a szavazatok 52%-át sikerült begyűjtenie. Veselovský 61%-kal győzte le ifjabb Frideczky Timót Szakolca korábbi szabadelvű képviselőjét, Kollár szintén ilyen eredményt ért el Halmos Ignác nagyszombati plébános, apátkanonokkal szemben. A legnagyobb sikerrel Ružiák büszkélkedhetett, ő a szavazatok 67%-át kapta Joób-Fancsaly Marcell Liptó vármegyei alispánnal szemben.⁵

Az elemzés végeztével megállapítható, hogy a szlováknak minősített kerületek választási eredményei elsősorban abban térnek el az országosan megfigyelt állapotoktól, hogy itt a kormánypárt szerepe sokkal jelentősebb, mint az ország központi, magyar kerületeiben. A kormánypárt mellett elsősorban az ún. lojális ellenzék tudott még szavazatokat szerezni a maga számára. A Katolikus Néppárt indulása, valamint a Szlovák Nemzeti Párt aktív országgyűlési szerepvállalása után, a kerületek egy részében ezek a pártok sikereket tudtak felmutatni, de csu-

⁵ Sturm 1901 295., 351., 380., 386.

pán csökkenteni tudták a szabadelvűek dominanciáját, a vezető szerepet átvenni nekik sem sikerült. Ezzel statisztikai alapon megerősítettük a szakirodalom megállapításait. Az itt megválasztott országgyűlési képviselők társadalmi összetétele nem különbözik lényegesen az országos adatoktól.

Rezümé

A szlovákok által lakott választókerületek képviselőválasztásainak statisztikai vizsgálata 1887–1901

Tanulmányunk első részében a felső-magyarországi vármegyék statisztikai adatait vizsgáljuk meg. Az 1880-as és az 1910-es népszámlálás alapján jelenítjük meg azt a területet, ahol a szlovákság a lakosság több mint 20, 50 és 66%-át adta. A két népszámlálás vizsgálata lehetőséget nyújt az időbeli változások kimutatására. A feldolgozott 1880-as census alapján nemcsak a vármegyék és járások, hanem a települések pontos etnikai megoszlását is meg tudjuk határozni. Figyelemmel kísérjük a felekezeti megoszlás, az analfabetizmus változását, és a választások szempontjából fontos korösszetételt (21 évnél idősebb lakosság aránya). A vármegyék járási szerkezetét azonosítottuk a választókerületi felosztással, ennek segítségével a választókerületek statisztikai adatait is meg tudjuk vizsgálni. Tanulmányunk elkészítéséhez felhasználtuk a plurális választójogi törvényjavaslat előkészítésekor született 1908-as statisztikát, melynek segítségével megyei szinten tudjuk elemezni a választók etnikai összetételét, vagyoni megoszlását, választójogosultsági alapját. Az 1908-as statisztika lehetőséget nyújt arra is, hogy a megyéket összehasonlítsuk a választójoghoz szükséges földadóminimum, a választásra jogosultak aránya és az egy képviselői mandátumra jutó átlagos választói létszám szerint is. Sajnos az 1908-as adatok csak megyei összesítésben ismertek, így nem vethetők össze a népszámlálási statisztikákkal.

A statisztikai adatok segítségével tehát meghatároztuk a szlovák lakosságú választókerületeket. A következő részben a választási eredményeket vizsgáljuk ezen kerületekre nézve. Kutatásunk eddigi adatai alapján a 20. század elejének eredményeit tudjuk bemutatni. Külön figyelmet szentelünk a többjelöltes kerületeknek, és a nyertes párt pusztán ismertetésén túl a győztesre adott szavazatok arányát és a többi jelölt párthovatartozását is feltüntetjük. Ezen vizsgálat segítségével pontosabb képet tudunk adni arról, hogy az egyes pártok pontosan mekkora támogatottsággal rendelkeztek az egyes választási időszakokban.

Munkánk egy egész országra kiterjedő vizsgálat részét képezi, melynek során az 1887 és 1918 közötti választásokat és országgyűlési képviselőket mutatjuk be.

Resumé

Výskum volebných štatistik z rokov 1887–1901 v obvodoch obývaných Slováckmi

V prvej časti nášho príspevku preskúmame štatistické údaje z hornouhorských žúp. Na základe sčítaní ľudu z rokov 1880 a 1910 označíme územie, na ktorom slovenské etnikum tvorilo viac ako 20, 50 a 66 % obyvateľstva. Výskum údajov z obidvoch sčítaní

Ľudu nám ponúka možnosť poukázať na zmeny v priebehu rokov. Na základe spracovaného cenzu z roku 1880 môžeme vytýčiť presné etnické zloženie nielen samotných žúp a okresov, ale aj jednotlivých sídiel. Našej pozornosti neunikne ani konfesionálne zloženie obyvateľstva, vývin analfabetizmu a z volebného hľadiska dôležité vekové zloženie obyvateľstva (pomer obyvateľov starších ako 21 rokov). Okresnú organizáciu žúp sme stotožnili s členením volebných obvodov, na základe čoho môžeme preskúmať aj štatistické údaje jednotlivých volebných obvodov. Pri koncipovaní našej štúdie sme vychádzali zo štatistického prehľadu z roku 1908 vyhotoveného pri príležitosti príprav návrhu zákona o pluralitnom volebnom práve, s pomocou ktorého dokážeme na úrovni žúp definovať etnické zloženie voličov, ich majetkové pomery a základ ich voličského oprávnenia. Štatistický prehľad z roku 1908 ponúka možnosť na to, aby sme jednotlivé župy porovnali aj na základe volebným zákonom požadovaného daňového minima z pozemkov a pomeru medzi počtom oprávnených voliť a priemerným počtom voličov na jeden poslanecký mandát. Žiaľ, údaje z roku 1908 sú známe iba v župnom súhrne, preto nemôžu byť porovnávané so štatistickými údajmi sčítania ľudu.

S pomocou štatistických údajov sme teda vymedzili volebné obvody slovenského obyvateľstva. V nasledujúcej časti porovnáme volebné výsledky vo vzťahu k týmto volebným obvodom. Na základe doterajších údajov nášho výskumu môžeme predstaviť výsledky zo začiatku 20. storočia. Osobitnú pozornosť venujeme obvodom s viacerými kandidátmi, kde okrem informácie o víťaznej strane uvádzame aj pomer hlasov odovzdaných víťazovi a stranícku príslušnosť ostatných kandidátov. Na základe tohto výskumu dokážeme zostaviť presnejší obraz o tom, s akou podporou disponovali strany v jednotlivých volebných obdobiach.

Naša práca je súčasťou širšieho výskumu sledujúceho vývoj v celom štáte, v rámci ktorého sú prezentované volebné výsledky a poslanci krajinských snemov z rokov 1887 až 1918.

Summary

Statistical analysis of elections constituencies inhabited by Slovaks 1887–1901

The aim of this study is to analyse the parliamentary elections of the areas inhabited by Slovaks in the last years of the 19th century. On the basis of the 1880 and 1910 Hungarian census statistics the exact localization of the constituencies inhabited by Slovaks were determined. On the basis of a 1906 election statistics we introduce the ethnic distribution of the population with property qualification in the constituencies. Results of the elections in the 51, dominantly Slovak constituencies are examined between 1887 and 1901. Finally the social composition of the elected Members of Parliament is separately analysed.